

Pretrunā ētikas kodeksam

Autors: Anda Asere, Dienas Bizness

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma prasības – ziņot Valsts ieņēmumu dienestam par savu klientu aizdomīgiem darījumiem – noliek ārpalpojuma grāmatvežus situācijā, kad viņiem jārikojas pašiem pret savu ētikas kodeksu; uzsākot sadarbību, cenšas izzināt klienta godprātību.

Visiem Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma subjektiem pēc noteiktām pazīmēm šobrīd ir pienākums ziņot Valsts ieņēmumu dienestam par savu klientu darījumiem, kas ir pretrunā ārpalpojumu grāmatvežu ētikai

Tā norāda Anna Braķe, grāmatvedības ārpalpojumu uzņēmuma SIA Bendikas kantoris Plus valdes locekle. Viņasprāt, tas radīs papildu administratīvo un finanšu slogu, turklāt pazīmes ir neskaidras, izplūdušas un viegli interpretējamas. «Lai nodrošinātu šo darījumu izvērtēšanu, man jāalgo vēl trīs cilvēki. Principā valsts pārvalde savas funkcijas ir pārlikusi uz ārpalpojuma grāmatvežu (arī juristu, nodokļu konsultantu, zvērinātu revidentu u.c.) pleciem,» spriež A. Braķe. Arī Oriens Audit & Finance zvērinātā revidente un valdes locekle Natālija Zaiceva teic, ka nav izvirzīti konkrēti kritēriji, līdz ar to grāmatvedis nevar objektīvi izvērtēt darījuma «aizdomīguma» pakāpi. «Labs grāmatvedis ir uzņēmuma īpašnieka vai vadītāja uzticības persona, līdzīgi kā ārsts. Tāpēc ziņot par klienta darījumiem ir pret grāmatveža profesionālo ētiku, jo uzticamība un profesionalitāte ir tas, ko grāmatvedis pārdod kā savu pakalpojumu. Mūsu komandas skatījumā grāmatvedis ir cilvēks, kas uzņēmējdarbībā iet roku rokā ar uzņēmuma vadītāju, un tikai tādā gadījumā uzņēmums var plaukt un attīstīties. Jāsaprot arī to, ka grāmatvedis vēl pirms sadarbības līguma parakstīšanas izvērtē uzņēmumu un saprot, vai vēlas ar to strādāt. Taču, protams, šeit mēs neejam galējībās, kur runa būtu par narkotikām vai ieroču tirgošanu. Skaidrs, ka grāmatvedim nav jāstrādā ar šīm melnajām nozarēm un ir jāziņo par šādiem darījumiem. Mēs savā uzņēmumā pirms lēmuma pieņemšanas par sadarbību ar jaunu klientu veicam riska izvērtēšanas procedūras, apkopojot maksimāli pieejamo informāciju par potenciāla klienta darbību, tādā veidā jau daļēji izslēdzot nepieciešamību ziņot par aizdomīgiem darījumiem nākotnē,» stāsta N. Zaiceva.

Vieta interpretācijai

A. Braķe teic, ka Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma būtība ir cīnīties ar naudas atmazgāšanu, narkotiku naudu utt., taču tagad tas viss esot apgriezts kājām gaisā. Uz likuma bāzes ir izstrādāts mehānisms, ar kura palīdzību pēc būtības ārpalpojuma grāmatvedim ir jāveic savu klientu saimnieciskās darbības novērtēšana. Viņa min piemēru, ka ārpalpojuma grāmatvedim ir jāziņo par nekustamā īpašuma darījumiem, kas ir acīmredzami neatbilstoši tirgus vērtībai. «Kā es to varu noteikt? Vai man jāalgo eksperts, lai noteiktu, cik pamatots ir klienta nekustamā īpašuma pirkšanas vai pārdošanas darījums? Valsts institūcijām ir pieejami visi Zemesgrāmatas dati, kur ir redzama darījuma vērtība, un bankas ziņo par naudas kustību. Lūdzu – ņemiet šos ierakstus un vērtējiet! Šis parāda, ka valsts pārvaldē strādājošajiem ir vāja nojausma par to, kas vispār ir grāmatvedības uzskaitē, kādi ir tās uzdevumi un mērķi,» skaidro A. Braķe. Tāpat viņu interesē, kas un kā šos ziņojumus izskatīs, kā glabās, un, vai jebkad kāds tos pēc būtības arī izskatīs vai tikai izmantos, lai varētu iekasēt soda naudas no ārpalpojuma grāmatvežiem. «Ja tas ir kārtējais darbs, kas jāizdara, lai dokuments iegultos plauktiņā un varētu ievilkt ķeksīti, ka esam to izdarījuši, tam nav jēgas,» viņa saka.

CBB Konsultāciju biroja valdes locekle Lienīte Caune uzskata, ka prasība ziņot par neparastiem un aizdomīgiem darījumiem attiecas uz klajiem likumdošanas pārkāpumiem, nevis tikai uz aizdomām par to. «Ja visa informācija liecina, ka tas ir likuma pārkāpums, ārpalpojuma grāmatvedis pieņem lēmumu ziņot

par to. Ja ir kāds strīdīgs jautājums, diez vai VID pateiks, ka par to bija jāziņo. Tas ir ētikas jautājums – kāpēc jāziņo, ja mums nav aizdomu? Lai izvērtētu ziņošanu, jābūt pieredzei un sapratnei. Jautājums ir par interpretāciju. Ja agrāk strīdējāmie par nodokļu interpretāciju, tad šobrīd ir gadījums, kad sāksim strīdēties par to, vai konkrētais gadījums bija šī likuma objekts, par ko bija jāziņo vai nē,» viņa spriež.

A. Braķe domā, ka līdz ar prasību par ziņošanu liela daļa ārpakalpojumu grāmatvežu aizies pelēkajā zonā un atkal atgriezīsies situācija, kad formāli būs uzņēmumu vadītāji, kas paši organizē kompānijas grāmatvedību. «Sods, kas paredzēts par neziņošanu, ir vājprātīgs – līdz 5% no mana uzņēmuma apgrozījuma par katru konstatēto gadījumu! Šo sodu var uzlikt VID inspektors bez jebkādas komisijas vai izmeklēšanas. Apstrīdēt es to varēšu tikai tiesā. Tas nav normāli!» tā A. Braķe. SIA Numeri vadītāja Lilita Bērziņa piebilst, ka grāmatvedības ārpakalpojumu biznesā rentabilitāte ir zema, jo ir liela konkurence. Tādējādi, rēķinot pret to, sodi esot nesamērīgi.

Cenas pieaug

Valsts prasības katru gadu aug, bet cenas pēdējos gados nav īpaši mainījušās, tāpēc L. Caune paredz, ka cenas pieaug. A. Braķe piebilst, ka jaunās prasības būtiski sadārdzina grāmatvedības ārpakalpojumu cenu, jo pieaug izmaksas, taču neviens klients nav ieinteresēts maksāt vairāk, ja viņa saņemtā pakalpojuma apjoms nemainās, un vēl papildus pastāv risks par vēl biežākām VID pārbaudēm.

Prasības grāmatvedības ārpakalpojumu sniedzējiem saistībā ar ziņošanu ir sarežģītas un stingras un rada nepieciešamību ieviest risku identificēšanas sistēmas un pasākumu kopumu, lai varētu identificēt šos aizdomīgos un ziņot. «Izdzīvos tie, kam ir zināšanas. Gribētos ticēt, ka klienti iemācīsies saprast, ko pārķ, par ko ir gatavi maksāt un cik,» norāda L. Bērziņa.

Iemaņas jau ir

Ņemot vērā, ka Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas (NILLTFN) likuma subjektu rīcībā esošā informācija par aizdomīgiem darījumiem ir nepieciešama arī nodokļu administrēšanas nolūkiem un VID darba efektivitātes uzlabošanai cīņā ar ēnu ekonomiku un «aploksņu algām», Saeima 2015. gadā pieņēma grozījumus likumā «Par nodokļiem un nodevām», sākotnēji nosakot pienākumu kredītiestādēm un maksājumu pakalpojumu sniedzējiem sniegt informāciju par aizdomīgiem darījumiem arī VID, vienlaicīgi uzdodot Ministru kabinetam līdz 2016. gada 1. septembrim sagatavot un iesniegt Saeimai grozījumus, kas paredz attiecināt pienākumu sniegt informāciju par aizdomīgiem darījumiem VID arī uz pārējiem NILLTFN likuma subjektiem, tostarp – ārpakalpojuma grāmatvežiem. Viņi jau kopš 2008. gada, kad stājās spēkā NILLTFN likums, ir šā likuma subjekti ar pienākumu nekavējoties ziņot Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestam par katru neparastu vai aizdomīgu darījumu. Ņemot vērā, ka ziņojums, ko NILLTFN likuma subjekti sniedz VID, ir identisks ziņojumam, kas tiek sniegts Kontroles dienestam, secināms, ka tā aizpildīšanā subjektiem šobrīd jau ir nepieciešamās iemaņas un prasmes, informē Finanšu ministrija.

Izstrādājot grozījumus Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā, lai noteiktu atbildību par neziņošanu VID par aizdomīgiem darījumiem, tika ņemts vērā, ka pēdējie finanšu un kapitāla tirgus jomā pieņemtie Eiropas Savienības tiesību akti iezīmē skaidru tendenci nostiprināt bargākas sankcijas attiecībā uz pārkāpumiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas jomā. FM uzskata, ka šobrīd noteiktajam administratīvā soda apmēram par informācijas nesniegšanu VID būtu jāsasniedz savu mērķi – atturot NILLTFNL subjektus no Latvijas Republikas finanšu sistēmas iesaistīšanas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijā.

No janvāra

«Likums paredz, ka par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma noteiktajiem saimnieciskās darbības veicējiem ir jāziņo, sākot no šī gada janvāra. Iesniegtās ziņas tiek vērtētas kopsakarā ar VID rīcībā esošo informāciju, veicot nodokļu maksātāju datu analīzi. Tas saistīts ar kontroles pasākumu plānu, lai atklātu un novērstu likumpārkāpumus,

kuru dēļ budžetā tiek samazināts iemaksājamā nodokļa apmērs vai palielināts no budžeta atmaksājamā nodokļa apmērs. Šajā kontekstā tiek vērtēti arī noziedzīgi nodarījumi, kas saistīti ar izvairīšanos no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas un krāpšanu.

Nodokļu maksātāju datu analīzē tiek vērtēti, vai personas darījumu apjoms atbilst gūto ienākumu apjomam, vai nodokļu maksātāja darījumi bez acīmredzama likumīga nolūka vai saistības ar norādīto saimniecisko darbību, kā arī neskaidru darījumos izmantoto līdzekļu izcelsme, fiktīvie darījuma partneri un nenosakāmi patiesā labuma guvēji. VID ir izstrādājis rekomendācijas, lai atvieglotu ziņojuma par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā aizpildīšanu, kas ir pieejamas VID mājas lapā,» saka Lilija Freimane, VID Nodokļu pārvaldes Nelegāli iegūto līdzekļu legalizācijas novēršanas daļas vadītāja.

Gatavojas e-rēķinam

Uzņēmumu vadības mākoņrisinājuma nodrošinātāja SIA PayTraQ valdes locekle Mārīte Kurpniece izceļ vēl citas šobrīd aktuālas tendences grāmatvedībā. Pirmkārt, pēdējā laikā strauji attīstās grāmatvedības mākoņpakalpojumi. Nereti tie savienojas ar bankām un nodrošina automātisku datu pārraidi. «Mākoņpakalpojumi atvieglo grāmatveža darbu, jo vairs nav atsevišķi jāapstrādā dati, nav pat jāiet internetbankā, jo dati jau ir sistēmā. Protams, speciālistam dati ir jāpārbauda un jāpieņem. Viens mīnuss šobrīd ir tas, ka tas tagad bankām ir maksas pakalpojums, bet varbūt ar laiku tās kļūst pretimnākošākas un cenas būs zemākas,» viņa saka.

Otrkārt, no 2018. gada Latvijā visam publiskajam sektoram būs jāizraksta e-rēķins. Tas skars arī privāto sektoru un visas grāmatvedības sistēmas. Lai gan Latvijā un Eiropā nav viena e-rēķina formāta, kaimiņi Igaunijā to jau ir ieviesuši. «Drusku pa druskai virzāmies uz vienotu datu apmaiņu,» saka M. Kurpniece.

Daudz ko ietekmēs jaunā ES maksājumu pakalpojumu direktīva, kas nosaka, ka bankām pēc klienta pieprasījuma trešajai pusei būs jānodrošina pieeja datiem. Tas attīsta dažādus papildpakalpojumus. Šī direktīva pārņem Ziemeļamerikas pieredzi, kur uzņēmējs ikdienā praktiski neizmanto internetbanku, bet strādā savā finanšu vadības sistēmā, kas pieslēgta vairākām bankām. «Šobrīd Lietuvā un Polijā ir ieviests īpašs datu apkopojums, ko veic grāmatvedības sistēma un tieši nogādā valsts finanšu pārvaldes institūcijām. Uzņēmums strādā savā sistēmā, dati uzreiz tiek apkopoti standarta failā un nodoti valsts institūcijām. Tas nodrošina pārskatāmību, izslēdz nelegālas operācijas,» stāsta M. Kurpniece.

Kas ir aizdomīgs darījums?

Aizdomīgs darījums ir tāds, kas rada aizdomas, ka tajā iesaistītie līdzekļi ir tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā vai saistīti ar terorisma finansēšanu vai šādu darbību mēģinājumu. Subjektam saskaņā ar likumā «Par nodokļiem un nodevām» noteikto, konstatējot aizdomīgu darījumu NILLTFN likuma izpratnē, ir jāziņo arī VID.

Avots: Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums